

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи
2023-2024 навчальний рік

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Соціальна наркологія
(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибіркового освітній компонент: вибіркового

Форма здобуття освіти – заочна
(очна; змішана; дистанційна)

Галузь знань 23 «Соціальна робота»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 231 «Соціальна робота»

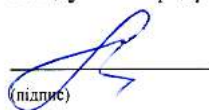
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»
першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

курс 2

Силабус освітнього компоненту розглянуто
на засіданні кафедри
психіатрії, наркології, медичної психології
та соціальної роботи
Протокол № 10 від
«30» червня 2022 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

проф. Кожина Г.М.

(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією
з проблем терапевтичного профілю

Протокол № 1 від
«25» серпня 2022 р.

Голова

(підпис)

проф. Кравчун П.Г.

(прізвище та ініціали)

Розробники силабусу:

1. Терьошина І.Ф., доцент кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи, кандидат медичних наук, магістр соціальної роботи

2. Литвиненко В.В. доцент кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи

Дані про викладачів:

Викладачі: Терьошина І.Ф. _доцент кафедри. Литвиненко В.В. ,доцент кафедри викладачі мають спеціалізацію по психіатрії та наркології

Терьошина І.Ф. +380505509577, e-mail: if.teroshyna@knu.edu.ua

Профайли викладача

https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=aezuv_EAAAAAJ&view

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211453409>

<https://orcid.org/0000-0002-8112-2514>

<https://publons.com/researcher/1934787/tieroshyna-iryna/>

Литвиненко В.В.+3 80(68)318 73 90, e-mail: vv.lytvynenko@knu.edu.ua

url-адреса ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5852-9295>

Research ID <https://publons.com/researcher/1934856/vasiliy-litvinenko/>

Очні консультації, заочні консультації. Он-лайн консультації: на платформі Moodle ,Zoom або Google Meet по середам кожного тижня о 14 годині за київським часом.

Локація: 61022, м.Харків, пр. Науки, 4; вул. Академіка Павлова, 46.
Тел./факс (057) 738-10-68.

Бази кафедри: КНП ХОР «Обласна клінічна психіатрична лікарня №3», Військово-медичний клінічний центр Північного регіону, ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», КНП ХОР «Обласний наркологічний диспансер», ННМК «Університетська клініка» ХНМУ.

E-mail:

kaf.6med.psihiatrii@knu.edu.ua

Час проведення занять: понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця (практичні заняття 8:00-12:15 / 12:25-16:45 у відповідності з розкладом; лекції – 9:20-11:00, 13:20-15:00 у відповідності з розкладом).

ВСТУП

Силабус освітнього компоненту «Соціальна наркологія» складена відповідно до Освітньо-професійної програми “Соціальна робота” та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), перший (бакалаврський) рівень, галузі знань 23 “Соціальна робота”, спеціальності 231 “Соціальна робота”.

Опис освітнього компоненту: актуальність цього освітнього компоненту та необхідність його введення до переліку освітніх компонентів впливає зі змісту і завдань соціальної роботи та з реалій її розвитку у сучасній Україні. Основою для розробки слугували теоретичні й практичні матеріали, напрацьовані українськими та закордонними фахівцями у галузі соціальної психіатрії і соціальної наркології, власні теоретичні здобутки авторів, досвід їх практичної і викладацької роботи. Наразі перспективними напрямками спеціалізованої підготовки бакалаврів соціальної роботи є допомога особам з психічними розладами, включаючи хімічну залежність, а також протидія розповсюдженню вживання психоактивних речовин.

Предмет вивчення

Соціальне значення вживання психоактивних речовин (ПАР), уявлення про ознаки наркологічних розладів, підходи до їх класифікації та діагностики .

Аналіз загальних принципів медико-соціальної допомоги особам з наркологічними проблемами, а також принципи взаємодії різних спеціалістів у процесі її надання.

Формування навичок оцінювання потреб у соціальній допомозі та її планування при роботі з особами, що мають наркологічні проблеми

Міждисциплінарні зв'язки: предмет пов'язаний з всіма предметами які стосуються надання соціальної допомоги вразливим категоріям населення

Пререквізити освітнього компоненту: соціальна психіатрія, психологія особистості, соціальна діагностика та реабілітація, правове забезпечення соціального забезпечення, соціальна політика , соціальна робота з різними групами клієнтів.

Постреквізити освітнього компоненту: волонтерська діяльність, соціально-психологічна профілактика девіантної поведінки, основи психоконсультування та, практична підготовка, психологічна допомога в соціальній роботі, соціалізація особистості

Посилання на сторінку освітнього компоненту в MOODLE
<https://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=2706>

1. Мета та завдання освітнього компоненту

1.1. Метою є надання студентам ,майбутнім соціальним працівникам ,мінімуму знань та вмінь, необхідного для співпраці з іншими фахівцями, що працюють у сфері охорони психічного здоров'я.

1.2. У процесі викладання передбачається розв'язати такі завдання:

1. Надати студентам інформацію про соціальне значення вживання психоактивних речовин (ПАР).

2. Сформувати у студентів уявлення про ознаки наркологічних розладів, підходи до їх класифікації та діагностики .

3. Проаналізувати загальні принципи медико-соціальної допомоги особам з наркологічними проблемами, а також принципи взаємодії різних спеціалістів у процесі її надання.

4. Сформувати навички оцінювання потреб у соціальній допомозі та її планування при роботі з особами, що мають наркологічні проблеми.

Після опанування НД студенти повинні володіти знаннями про:

- особливості наркології як найбільш соціально орієнтованих медичних спеціальностей;
- чинники психічних розладів і зловживання ПАР та їх соціальну значущість;
- етичні засади надання наркологічної допомоги та її законодавчі основи;
- основні прояви розладів, включаючи хімічну залежність;
- принципи класифікації та діагностики наркологічних розладів;

- принципи організації медико-соціальної допомоги особам з наркологічними розладами в Україні та за кордоном;
- основні форми і методи профілактики зловживання ПАР;
- принципи соціальної реабілітації осіб з розладами, включаючи хімічну залежність.

1.3. Компетентності та результати навчання

1.3.1. Вивчення освітнього компоненту забезпечує опанування здобувачами вищої освіти компетентностей:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК5. Здатність планувати та управляти часом.</p> <p>ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>ЗК12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК13. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети</p> <p>ЗК14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.</p> <p>ЗК15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.</p>
Фахові компетентності (ФК)	<p>ФК5. Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах.</p> <p>ФК6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.</p> <p>ФК8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах.</p> <p>ФК9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.</p> <p>ФК10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.</p> <p>ФК11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.</p>

	ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.
1.3.2. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами вищої освіти наступних програмних результатів навчання:	
ПРН	<p>ПРН 1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.</p> <p>ПРН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.</p> <p>ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.</p> <p>ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.</p> <p>ПРН 24. Використовувати методи соціальної роботи із хворими на психічні розлади та пацієнтами похилого віку для попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.</p> <p>ПРН 26. Орієнтуватися в базових питаннях фізіології та анатомії людини.</p> <p>ПРН 27. Опанувати знання з медичних питань, що можуть стосуватися соціально незахищених категорій населення для надання соціально-медичних послуг.</p>

1.3.3. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття студентами наступних соціальних навичок (Soft skills):

- ✓ -комунікаційні навички
- ✓ -міжособистісні навички
- ✓ -навички дослідження
- ✓ -адаптивність
- ✓ -емоційний інтелект

2. Інформаційний обсяг освітнього компоненту

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступень ,ОПП	Характеристика освітнього компоненту	
		Заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 23 Соціальна робота	За вибором	
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність: 231 Соціальна робота_	Рік підготовки:	
		2-й	-й
		Семестр	
		4-й	
	Освітній ступень	2 год.	год.

Годин для денної (або вечірньої) форми навчання: аудиторних – 8 самостійної роботи студента - 82	Бакалавр ОПП «Соціальна робота»		Практичні, семінарські	
			бгод.	.
	Лабораторні			
			год.	год.
	Самостійна робота			
			82год.	год.
	Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік				

2.1 Опис освітнього компоненту

2.1.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1.	Принципи медико-соціальної реабілітації осіб, які зловживають психоактивними речовинами	2	Вступна

2.1.2. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Визначення соціальної наркології. Зловживання психоактивними речовинами як біопсихосоціальне явище.	1	розповідь-пояснення, бесіда, дискусія, обговорення з адачем учбових ентів заняття;	Поточний контроль: усне опитування Підсумковий контроль: залік
2.	Соціальні механізми та наслідки вживання психоактивних речовин Соціокультурний механізм розповсюдження психоактивних	1	розповідь-пояснення, бесіда, дискусія, обговорення з викладачем учбових елементів заняття	Поточний контроль: усне опитування Підсумковий контроль: залік
3.	Принципи профілактики зловживання психоактивними речовинами та міжнародний досвід у цій галузі Медичні аспекти профілактики	1	розповідь-пояснення, бесіда, дискусія, обговорення з викладачем учбових елементів заняття	Поточний контроль: усне опитування Підсумковий контроль: залік

4.	Характеристика національного та міжнародного законодавства з питань зловживання психоактивними речовинами	1	розповідь-пояснення, бесіда, дискусія, обговорення з викладачем учбових елементів заняття	Поточний контроль: усне опитування Підсумковий контроль: залік
5.	Принципи медико-соціальної реабілітації осіб, які зловживають психоактивними речовинами	1	розповідь-пояснення, бесіда, дискусія, обговорення з викладачем учбових елементів заняття	Поточний контроль: усне опитування Підсумковий контроль: залік
6.	Підсумкове заняття	1		
7.		6		

2.1.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Визначення соціальної наркології. Зловживання психоактивними речовинами як біопсихосоціальне явище.	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік
2.	Індивідуальні та соціокультурні фактори ризику..	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік
3.	Історія законодавства України з питань зловживання психоактивними	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь

	речовинами. Правова основа протидії зловживанню наркотиками		під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Підсумковий контроль: залік
4.	Скринінгові методи виявлення зловживання ПАР.	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік
5.	Конвенційні норми міжнародного права, що регулюють обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік
6.	Соціальна робота з особами з хімічною залежністю у мережі пенітенціарних закладів	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік
7.	Організація та технології реабілітаційного процесу. Мультидисциплінарний підхід у наданні допомоги особам, які зловживають	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік

	психоактивними речовинами.		здобувачами вищої освіти; усне опитування	
8.	Особливості соціальної роботи у галузі протидії та зменшення шкоди від вживання психоактивних речовин Політика зменшення шкоди в роботі з особами, які зловживають психоактивними речовинами.	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік
9.	Об'єднання взаємодопомоги – АА, АН.	8	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік
10.	Робота з дітьми осіб, які зловживають психоактивними речовинами. Захист прав громадян, які страждають на хімічну залежність. Спеціалізована підготовка кадрів для соціальної служби.	10	Обговорення вивченого самостійно матеріалу під час практичних занять; діалог з здобувачами вищої освіти; усне опитування	Поточний контроль: усне опитування самоконтроль, доповідь Підсумковий контроль: залік

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1 Оцінювання успішності навчальної діяльності здобувачів освіти

Оцінювання успішності навчальної діяльності здобувачів освіти здійснюється згідно «Інструкції оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ»
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/instr_ocin21.docx

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для освітніх компонентів, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146		
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145		
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144		
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143		
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142		
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141		
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140		
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139		

Проведення та оцінювання заліку

Оцінювання результатів вивчення освітніх компонентів проводиться безпосередньо під час останнього заняття, яке проводиться науково-педагогічним працівником, що проводить заняття у групі. це підсумковий контроль, що проводиться після засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу з освітнього компоненту на підставі виконання ним певних видів робіт на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань та

самостійної роботи. Оцінювання освітнього компоненту проводиться по закінченні вивчення освітнього компоненту у формі «заліку»

Підсумкове заняття передбачає такі контрольні елементи:

1. Оцінювання засвоєння теоретичного матеріалу, який включає наступне:

1) тестові завдання з освітнього компоненту, які охоплюють зміст навчального матеріалу підсумкового заняття відповідно до програми освітнього компоненту

2) усне опитування

оцінювання теоретичних знань за всіма темами освітнього компоненту

оцінюються за таблицею:4

Таблиця 4

**Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності
здобувачів освіти з освітнього компоненту**

Оцінка	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
«Дуже добре»	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
«Добре»	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
«Задовільно»	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
«Достатньо»	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
«Незадовільно» з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
«Незадовільно» з обов'язковим	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

повторним вивченням залікового кредиту	
Зокрема, критерії оцінювання практичних навичок з освітнього компоненту	
«Відмінно»	Студент відповідає високому (творчому) рівню компетентності: студент виявляє особливі творчі здібності, без помилок самостійно демонструє виконання практичних умінь та володіє системними теоретичними знаннями (знає методику виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.) та має здібності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях.
«Добре»	Студент самостійно демонструє виконання практичних умінь, допускаючи деякі неточності, які швидко виправляє, володіє теоретичними знаннями (знає методику виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.)
«Задовільно»	Студент демонструє виконання практичних умінь, допускаючи деякі помилки, які може виправити при корекції їх викладачем, володіє задовільними теоретичними знаннями (знає основні положення методики виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.).
«Незадовільно»	Студент не може самостійно продемонструвати практичні вміння (виконує їх, допускаючи грубі помилки), не володіє достатнім рівнем теоретичних знань (не знає методики виконання практичних навичок, показань і протипоказань, можливих ускладнень, та ін.).

Оцінка з освітнього компоненту

Для освітніх компонентів, вивчення яких закінчується у поточному семестрі, а формою контролю є «залік» передбачається врахування ЗНД.

Оцінка з освітнього компоненту виставляється лише студентам, якщо здобувач відпрацював всі пропущені аудиторні заняття та лекції, а середній бал за всі теми ПК дорівнює 3-ом балам та вище Оцінки "F_x" або "F" ("незадовільно") виставляються студентам, яким не зараховано вивчення освітнього компоненту, формою контролю якого є залік.

Загальна сума балів за ЗНД та ІЗЗ не може перевищувати 120 балів. Для освітніх компонентів, формою контролю яких є «залік», сума балів за ЗНД та ІЗЗ не може перевищувати 200 балів.

Після проведення семестрового контролю для освітніх компонентів, або їх частин, що закінчуються формою контролю «залік», відповідальний за організацію навчально-методичної роботи на кафедрі або викладач виставляють здобувачу освіти відповідну оцінку за таблицею 3 «Шкала оцінювання у ХНМУ», у індивідуальний навчальний план здобувача освіти та заповнює відомості успішності з освітнього компоненту.

Шкала оцінювання у ХНМУ

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

3.2. Питання для заліку

1. Поняття хімічної залежності, її біопсихосоціальна природа, механізми та закономірності формування.
2. Визначення наркотичної речовини: соціальний, медичний та юридичний критерії. 3. Класифікація психоактивних речовин та синдромів, що виникають внаслідок їх вживання.
3. Соціокультурний механізм розповсюдження психоактивних речовин.
4. Фактори ризику формування залежності.
5. Політика України у галузі попередження зловживання психоактивними речовинами.
6. Соціальні, медичні та юридичні особливості у формуванні стратегії протидії розповсюдженню психоактивних речовин.
7. Медичні, психологічні та соціальні аспекти проблеми зловживання психоактивними речовинами.
8. Правова основа протидії розповсюдженню наркотиків. 30. Головні напрями та завдання соціальної роботи з питань зловживання психоактивними речовинами.
9. Особливості соціальної роботи в галузі зловживання психоактивними речовинами.
10. Розповсюдженість зловживання психоактивними речовинами у суспільстві: чинники та загальні показники.
11. Принципи діагностики наркологічних розладів. Сучасна класифікація розладів психіки і поведінки (МКХ-10).
12. Сучасні принципи допомоги особам з хімічною залежністю
13. Основні компоненти допомоги особам з хімічною залежністю.
14. Сучасні методи лікування хімічної залежності.
15. Особливості допомоги особам з хімічною залежністю у громаді.
16. Принципи соціальної реабілітації осіб з хімічною залежністю.
17. Мультидисциплінарний підхід у наданні допомоги особам з хімічною залежністю.
18. Організаційна структури наркологічної служби в Україні. “стигми” у наведених Вами випадках.
19. Яким чином Закон України “Про психіатричну допомогу” уможливило реалізацію етичних принципів надання допомоги особам з психічними розладами?
20. Наведіть відомі Вам статистичні дані щодо зловживання психоактивними речовинами населенням України. Порівняйте їх із середньосвітовими показниками.
21. Визначте поняття “симптом” та “синдром”. Наведіть приклади симптомів та синдромів наркологічних розладів.
22. Охарактеризуйте функції психолога у роботі мультидисциплінарної команди, що надає допомогу особам, які зловживають алкоголем і наркотиками.
23. Охарактеризуйте функції соціального працівника у роботі мультидисциплінарної команди, що надає допомогу особам, які зловживають алкоголем і наркотиками.
24. Наведіть приклади стигматизації осіб з хімічною залежністю. Запропонуйте заходи, які б могли зменшити тиск “стигми” у наведених Вами випадках.

25. Охарактеризуйте принципи роботи відомих Вам товариств або груп самопомогі осіб з хімічною залежністю.
26. Складіть план первинного опитування клієнта, що потрапляє до 29 закладу медико-соціальної реабілітації осіб з хімічною залежністю. Які додаткові відомості про клієнта Ви плануватимете отримати у процесі подальшої роботи з ним?
27. Які стани осіб з хімічною залежністю можуть становити небезпеку для них самих та тих, хто їх оточує? Як має поводитись соціальний працівник, якщо стикається з подібними випадками?
28. Що таке принцип інформованої згоди? Наведіть приклади діяльності соціального працівника, спрямованої на реалізацію цього принципу в процесі надання допомоги особам з хімічною залежністю
29. Охарактеризуйте особливості скринінгових методів виявлення зловживання алкоголем і наркотиками.
30. Викладіть технологію опитування за допомогою скороченого Мічиганського тесту та методу оцінки отриманих результатів.
31. Чинники зловживання психоактивними речовинами.
32. Принципи розмежування видів хімічної залежності внаслідок вживання різних видів хімічних речовин.
33. Стратегії “легалізації” та “заборони” у політиці протидії розповсюдженню наркотиків.
34. Бар’єри у відносинах з особами, що вживають психоактивні речовини, та шляхи їх подолання.
35. Поняття “шкоди” та її оцінка при вживанні психоактивних речовин.
36. Принципи зменшення шкоди від вживання психоактивних речовин.
37. Міжнародний досвід профілактики зловживання психоактивними речовинами.
38. Особливості традиційних засобів профілактики наркоманії, їх недостатня ефективність.
39. Робота з різними категоріями і групами населення з питань зловживання психоактивними речовинами.

3.3.Контрольні питання

Тема 1. Визначення соціальної наркології. Зловживання психоактивними речовинами як біопсихосоціально явище.

1. Визначення, предмет та завдання соціальної наркології.
2. Проблема зловживання психоактивними речовинами в сучасній Україні.
3. Наркотизм як соціальне явище.
4. Поняття хімічної залежності, її біопсихосоціальна природа, механізми та закономірності формування.
5. Чинники зловживання психоактивними речовинами.
6. Соціальні, медичні та юридичні критерії залежності.
7. Класифікація психоактивних речовин та синдромів, що виникають внаслідок їх вживання.
8. Принципи розмежування видів хімічної залежності внаслідок вживання різних видів психоактивних речовин

Тема 2. Соціальні механізми та наслідки вживання психоактивних речовин Соціокультурний механізм розповсюдження психоактивних речовин.

1. Фактори ризику формування залежності.
2. Індивідуальні та соціокультурні фактори ризику.
3. Поняття “шкоди” та ступінь її оцінки при вживанні психоактивних речовин.
4. Соціокультурний зміст норми при вживанні психоактивних речовин.

5. Культурний релятивізм норми при вживанні психоактивних речовин.
6. Стратегії “легалізації” та “заборони” у політиці протидії розповсюдженню наркотиків.
7. Соціально-економічний підхід до аналізу механізму розповсюдження наркотиків.

Тема 3. Принципи профілактики зловживання психоактивними речовинами та міжнародний досвід у цій галузі Медичні аспекти профілактики.

1. Соціальна технологія профілактики наркотизму.
2. Соціальні, медичні та юридичні особливості у формуванні стратегії протидії розповсюдженню психоактивних речовин.
3. Бар’єри у відносинах з особами, що вживають психоактивні речовини, та шляхи їх подолання.
4. Особливості традиційних засобів профілактики наркоманії, їх недостатня ефективність.
5. Міжнародний досвід профілактики наркотизму.
6. Принципи зменшення шкоди від вживання психоактивних речовин.
7. Політика України у галузі попередження зловживання психоактивними речовинами.
8. Скринінгові методи виявлення зловживання ПАР.

Тема 4. Характеристика національного та міжнародного законодавства з питань зловживання психоактивними речовинами.

1. Історія законодавства України з питань зловживання психоактивними речовинами.
2. Правова основа протидії зловживанню наркотиками.
3. Конвенційні норми міжнародного права, що регулюють обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.
4. Закон України “Про психіатричну допомогу”.
5. Кваліфікація злочинів у сфері нелегального обігу наркотиків та інших правопорушень, пов’язаних з психоактивними речовинами.
6. Соціальна робота з особами з хімічною залежністю у мережі пенітенціарних закладів.
7. Етика наркологічної допомоги.
8. Забезпечення прав осіб, які страждають на хімічну залежність.

Тема 5. Принципи медико-соціальної реабілітації осіб, які зловживають психоактивними речовинами Актуальність соціальної роботи у наркології.

1. Завдання та рівні соціальної реабілітації осіб, які зловживають психоактивними речовинами.
2. Особливості соціальної роботи в наркології.
3. Визначення потреб у соціальній допомозі.
4. Організація та технології реабілітаційного процесу.
5. Мультидисциплінарний підхід у наданні допомоги особам, які зловживають психоактивними речовинами.
6. Взаємодія різних спеціалістів у процесі реалізації реабілітаційних завдань

3.4.Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання студентів під керівництвом викладача з освітнього компоненту проводиться протягом семестру у формі: вивчення літературних джерел, рекомендованих для опанування тем і проблем та підготовки доповідей за ними. За участь з доповідями в студентських конференціях, профільних олімпіадах, підготовка аналітичних оглядів з презентаціями з перевіркою на плагіат, які можуть додаватись заохочувальні бали (не більше 10). В жодному разі загальна сума балів за ПНД не може перевищувати 120 балів.

Розрахунок балів:

1. Написання та захист (презентація) реферату за будьякою темою програми 2-3 бали
2. Виконання та успішний захист самостійної індивідуальної роботи, проекту тощо 4-6 балів
3. Участь або презентація стендового доповіді на конференції 7-8
4. Переможці (три перших призових місця) на олімпіаді або конференції 10

3.5. Правила оскарження оцінки.

Студент звертається із відповідним запитом до викладача, який переглядає наявні результати навчальної діяльності студента, що підлягають оцінюванню, при цьому за об'єктивних умов (виявлені технічні помилки) набрані бали можуть бути підвищені. У ситуації, коли студент претендує на вищий бал і вважає оцінювання результатів його навчальної діяльності необ'єктивним, на кафедрі створюється комісія, яка пропонує здобувачу у визначеній формі (усній/письмовій) продемонструвати рівень набутих знань, умінь і навичок з даного освітнього компоненту. Бали можуть підвищитися в тому випадку, якщо студент підтверджує задекларований ним рівень знань.

4. ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Вимоги освітнього компоненту. Щоб досягти мети навчання і успішно пройти курс, необхідно: з першого дня включитися в роботу; регулярно відвідувати заняття, читати матеріал попередньо, до його розгляду на практичному занятті; виконувати всі необхідні завдання і працювати щодня; вміти працювати з партнером або в складі групи; звертатися за допомогою і отримувати її, коли Ви її потребуєте.

Відвідування занять та поведінка. Студентам необхідно не спізнюватися і не пропускати заняття; До початку занять на базі кафедри студенти повинні пройти медогляд і мати санітарну книжку. Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами. Студенти з особливими освітніми потребами повинні зустрітися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання студента це може зробити староста групи. Якщо у Вас виникнуть будь-які питання, будь ласка, зв'яжіться з викладачем.

Рекомендації щодо успішного складання освітнього компоненту: активність здобувачів вищої освіти під час практичного заняття, виконання необхідного мінімуму навчальної роботи.

Техніка безпеки. Всі студенти повинні обов'язково пройти інструктаж з техніки безпеки, який проводиться на початку першого заняття. Інструктаж проводить викладач академічної групи або відповідальна особа, згідно з інструкцією затвердженої наказом ХНМУ із записом у відповідному журналі.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Політика щодо академічної доброчесності. Списування та плагіат при підготовці студентських наукових робіт не допускаються. Використання електронних гаджетів (мобільний телефон, планшет) не допускається в ході практичних занять, лекцій та при проведенні всіх видів контролю.

Кодекс академічної доброчесності ХНМУ (наказ ректора ХНМУ від 27.08.2019 р. № 305) (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/kodex_ad.pdf);

Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті (наказ ректора ХНМУ від 02.07.2020 р. № 165) (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_ad-1.pdf);

Положення про Комісію з доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ (наказ ректора ХНМУ від 02.07.2020 р. № 165) (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_komis_ad.pdf); Положення про порядок перевірки у Харківському національному медичному університеті текстових документів – дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, матеріалів наукових форумів, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність текстових запозичень (наказ ректора ХНМУ від 27.08.2020 р. № 195).

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко А.М. Соціальна робота з клієнтами із залежністю від алкоголю та наркоманії: Метод. реком. з навчального курсу для магістеріуму / НаУКМА, Ужгородський державний університет. – Ужгород: УжДУ, 2000. – 76 с.
2. Соціальна психіатрія і наркологія : навчальний посібник. – /Г.А. Пріб. К. : ІПК ДСЗУ, – 2016. – 255 с.

Додатки

Додаток

Скринінговий опитувальник CAGE-AID (Test Cut down, Annoyance, Guilt, Eye open, Adapted to Include Drugs)

Відповідайте на запитання у такий спосіб, як Ви їх розумієте. За ствердної відповіді обведіть кружечком ТАК, за негативної відповіді обведіть кружечком НІ.

1. Чи виникала у Вас коли-небудь думка, що Ви мусите постаратися зменшити (Cut down) вживання алкоголю чи наркотиків? ТАК НІ

2. Чи викликали у Вас коли-небудь роздратування (Annoyance) люди своїми доріканнями стосовно вживання алкоголю або наркотиків? ТАК НІ

3. Чи виникало у Вас коли-небудь почуття провини (Guilt) з приводу свого вживання алкоголю або наркотиків? ТАК НІ

4. Чи Ви вживали коли-небудь алкоголь або наркотики вранці (Eye open), щоб заспокоїтися чи позбавитися поганого самопочуття, або щоб віднайти можливість що-небудь робити? ТАК НІ

Ключ: Тест є позитивним за умови двох або більше ствердних відповідей. 42

Додаток Тест Фагерстрема (залежність від нікотину)

Запитання Відповідь Бали

Через який час після пробудження Ви випалюєте першу сигарету Перші 5 хвилин 6-30 хвилин 3

2 Чи важко Вам утриматися від паління в місцях, де це заборонено Так Ні 1 0

Від якої сигарети Ви не можете з легкістю відмовитись Першої ранком Всіх інших 1 0

Скільки сигарет Ви випалюєте в день 10 або менше 11-20 21-30 31 та більше 0 1 2

3 Ви курите частіше у перші години вранці після пробудження, ніж протягом подальшого часу Так Ні 1 0

Чи палите Ви коли хворієте і вимушені перебувати у ліжку цілий день Так Ні 1 0

Ступінь залежності оцінюється в балах від 0 до 10: 0-3 бали — низький рівень залежності. При відмові від паління основну увагу варто зосередити на психологічних факторах. 4-5 балів — середній рівень залежності. Рекомендується використання медикаментозної терапії. 6-10 балів — високий рівень залежності. Необхідне використання медикаментозної терапії. 43

Додаток Принципи соціальної роботи із споживачами наркотиків

1. Розуміння замість засудження.

2. Добровільність та партнерство замість контролю.

3. Конфіденційність.

4. Щирість та довірливість стосунків клієнтів і консультантів.

5. Тісна співпраця з сім'єю клієнта.

6. Допомога та самопомога (активність замість пасивності).

7. Комплексна допомога.

Завдання програм зменшення шкоди

1. Встановлення контактів з представниками цільової групи споживачів ін'єкційних наркотиків (СІН) та сприяння встановленню і підтримці контактів між СІН та медичними й соціальними службами держави

2. Попередження розповсюдження інфекційних захворювань, зокрема ВІЛ/СНІД, гепатитів, у середовищі СІН та в суспільстві в цілому

3. Зміна ставлення цільової групи до проблеми вживання наркотиків та зміна поведінки СІН на менш ризиковану.
4. Захист прав та інтересів представників цільової групи.
5. Підтримка та допомога співзалежним (батькам, дітям, одному з подружжя споживачів наркотиків тощо).
6. Сприяння та допомога агенціям, які проводять первинну профілактику.
7. Мотивація споживачів наркотиків на участь у лікуванні та реабілітації (третинна профілактика).
8. Участь у формуванні державної політики у соціальній сфері та сфері охорони громадського здоров'я тощо. Інструменти програм зменшення шкоди: • Обмін ін'єкційних голочок та шприців • Інформаційно-освітня робота • Вулична соціальна робота (аутрич робота) • Групи самопомоги • Проведення замісної терапії